

RICHARD FOREMAN

Jegyzetek a Pearls for Pigs-hez¹

OK, bár valószínűleg tévedek (mint akárki más), de talán mégis lehet valami haszna annak, hogyha elmondom, mit gondolok arról, ami darabjaimban történik, különös tekintettel a *Pearls for Pigs*-re. Igaz, a hagyományos értelemben véve nincs 'történetük'. De minden bizonnyal található bennük SZITUÁCIÓ². Ez a *Pearls for Pigs*-ben a következő: a főszereplő, a Maestro, hosszú karrierje végén rájön: gyűlöli a színházat. Azért gyűlöli, mert a színház kizárja annak a lehetőségét, hogy az impulzus – az emberi impulzus – megzavarja az előadást. Tisztában vagyok azzal, hogy ez Pirandello és/vagy Artaud témáit visszahangozza, de nem tartok igényt tematikai eredetiségre. Esztétikám ugyanis egyértelműen a huszadik századi költészet, festészet stb. főáramlatához kapcsolódik. Darabjaimban nincs történet, mert szabaddá kívánom tenni az IMPULZUS-t, mégpedig azért, hogy eltérítse a normális, egyenes vonalú fejlődést. A színházban az egyenes vonalú, narratív fejlődés mindig olyan végkifejletbe torkollik, amely a „jelentést” – azaz a tanulságot – közvetíti. Játssz így-és-így, ez-és-ez lesz az eredménye. Ez a narratív, azaz a „morális” konklúzióhoz vezető logikai út valójában nem más, mint a nézői viselkedés erőszakos kondicionálásának egyik eszköze. Olyan, a világ által elfogadott kondicionálásról van szó, amely úgy létezik, „ahogy minket kondicionálnak a fizikai realitás, a társadalom, az örökölt minták stb. a világ megfigyelésére”. Egy ilyen világ fegyelemre és rendre utasítja, valamint börtönbe zárja a diverzitásra és invencióra törő emberi impulzusok széles és potenciálisan virágzó körét. Az én színházam a SZITUÁCIÓ és az IMPULZUS színháza. Ameddig ezt az impulzust felügyelet és elnyomás alatt tartja (a

társadalom vagy a felettes én), addig fulladozni fogunk.

Tényleg azt feltételezném, hogy egy jó társadalom (vagy a megfelelő magánélet) szabadon engedje az impulzust?

Nem, nem erről van szó. Feltételezésem szerint, legáhitottabb állapotában az ember azáltal képes elkerülni a nyugalmi állapotot – a spirituális és az emocionális nyugalmat egyaránt –, ha átadja magát egy nem statikus, „kiegyensúlyozatlan” állapotnak. Így az impulzusnak folyamatosan lehetősége van arra, hogy a kreatív „ingadozást” bevezesse a „jól szabályozott” mentális élet egyenes vonalúságába és szűk keresztmetszetébe. Az IMPULZUS, természetesen nemcsak orrba vágást jelent, hanem azt hogy, bizonytalan elképzeléshez érkezünk vagy a tudatalattiból hagyjuk felszínre törni a szavakat. A lényeg: A MŰVÉSZET AZ A HELY, AHOL A MAGA TELJES, GAZDAG, SUGÁRZÓ, BŐSÉGES DICŐSÉGÉBEN TÖRTÉNHEK MEG AZ, AMI ELKÉPZELHETETLEN AZ ÉLETBEN. A *Pearls for Pigs*-ben mentálisan táncolhatunk az impulzust követő Maestroval, aki doktorát a víz alatti világok őt álmában kísértő felfedezőjévé formálja. Érzelmi hullámvastűjára kapaszkodhatunk fel, miközben az impulzus saját orrát a spirituális sötétségben tündöklő tárggyá formálja, mégha ezáltal nevétségessé is válik. De – és EZ A FONTOS – az impulzus manifesztációit nemcsak a narráció eszközeivel jelenítjük meg: UGYANEZ A KARAKTERT „KILÉPÉSRE” (ACTING-OUT) KÉSZÍTETŐ IMPULZUS BONYOLÍTTJA ÉS ELLENŐRZI A MŰVÉSZI SZERKEZETET IS. Mindezt pedig úgy teszi, hogy az előadás formája és jelenetbeosztása reflektál az ember mentális-emocionális apparátusának impulzív, ál-

¹ A jelen írás a *Pearls for Pigs* (*Disznók élé gyöngyöt*) című előadás programfüzetében található. A *Pearls for Pigs*-et Foreman írta, rendezte és tervezte. A bemutatót 1997. április 4-én tartották a Hartford Stage-en (Hartford, Connecticut), majd a New York-i Tribeca Performing Arts Centerben játszották 1997. december 1. és 1998. január 4. között. (A fordító megjegyzése.)

² A tanulmány nagybetűkkel szedett részei Foreman kiemelései. (A fordító megjegyzése.)

talában elfojtott energiájára. A kortárs művészetben éppen a forma és a tartalom közti izomorfikus kapcsolat ejti gyakran zavarba az embereket. A könnyebb érthetőség kedvéért miért nem mutatjuk az impulzívan játszó karaktereket normális narratív szerkezetben? Természetesen ez történik a drámában, filmen és a regényben is. De most már léteznek úgynevezett „bonyolult” vagy alternatív művészcsoportok, akik úgy gondolják, hogy ez a stratégia már nem elég erős és hatásos az „impulzus” terápia bevezetésére olyan nézők számára, akik mindenáron megpróbálják ellenőrzés alatt tartani saját impulzív tendenciáikat. Ezek a nézők attól tartanak, hogy impulzív tendenciáik összeütközésbe fognak kerülni azon képességükkel, hogy megfelelő életformát éljenek az ipari világ magasfokon szervezett és kihívásokon alapuló társadalmában. Így az impulzív viselkedést normális narratív szerkezetben prezentáló mű lehetővé teszi a néző számára „az ellenőrzés megtartását”, az ahogymindig-is-volt megtartását. Így, a néző istenszerűvé válik azzal, hogy a romboló impulzus „másságát” a „morális alapú, ‘jelentéssel’ bíró narratíva” biztonságos börtönén belül tartja. Az impulzus azonban felborítja és fragmentálja a narratív szerkezetet és a jelentést. Remélhetőleg ez biztosítja a néző számára azt a „deorientált üzenetet”, mely valószínűleg visszavezeti őt közös emberi énkünk mélyebben fekvő részeihez.

Ellenvetés: Amit maga állít, az „bármilyen megtörténhet” (anything goes) receptjeként hangzik. Mi-

ért kellene inkább elhinnünk azt, hogy az eredmény nem nonszensz, hanem az ön által említett gyógyító esztétika? Nos, feltételezem, hogy a történelem el fogja dönteni. (Vajon a történelemnek mindig igaza van?) Végül is olyannak bizonygatni művészetünket, akinek nincs hozzá érzéke, ugyanolyan nehéz, mint amikor az ember szerelmi választását próbálja magyarázni olyan valakinek, aki „nem látja, hogy az illető mit is eszik egy ilyen érdektelen egyénnel”. Csak arról tudom biztosítani önöket, hogy a „bármilyen megtörténhet” elvének olyannyira nincs köze munkánkhoz, amennyire csak elképzelhető. Tíz hét órúten lassú és megfontolt próba alatt mindent újra és újra megváltoztattunk addig, amíg minden egyes „irracionális” részlet, számomra legalábbis, koherensnek nem tűnt az egész struktúrán belül, olyan biztos helyen, mint egy sikeres vonósnégyesnél. Hiszik vagy sem, az érthetőség alapelveim közé tartozik. Ez érthetőséget jelent az akció és a dialógus minden egyes „impulzív” és szétszakító pillanatának elrendezésében és megszerkesztésében addig, amíg – legalábbis számomra – a „megközelíthetetlenek” tartott színházi alkotás gyémántként ragyog.

(Richard Foreman: Program Notes on *Pearls for Pigs*. *The Drama Review*, 1998/2. 157–159.)

Fordította: Imre eF Zoltán